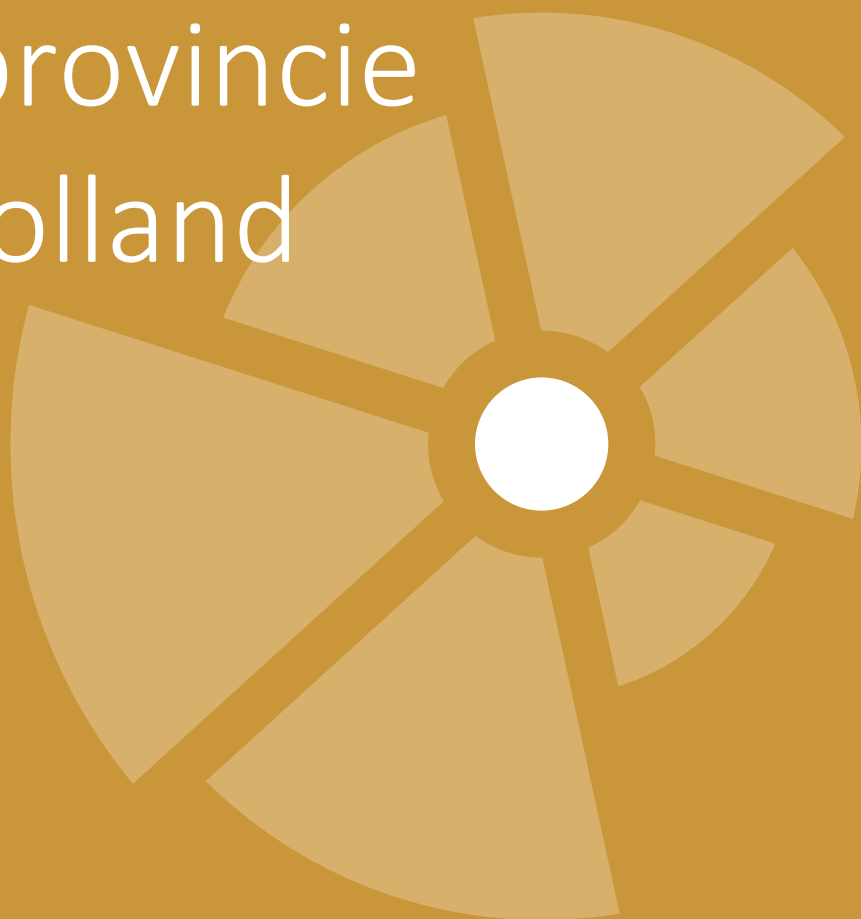

Advies over de Natuurdoelanalyse Ilperveld, Varkenland, Oostzanerveld & Twiske, provincie Noord-Holland

1. Het advies in het kort

De provincie Noord-Holland heeft een natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld voor het Natura 2000-gebied Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (hierna 'het IVOT'). Een NDA moet duidelijk maken of de huidige en geplande maatregelen voldoende zijn voor het halen van de doelen voor het in stand houden van de beschermde natuur, of dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Ook moet blijken of wordt voldaan aan het verbod dat de beschermde natuur niet mag verslechteren. De provincie Noord-Holland heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te beoordelen of de NDA als basis kan dienen voor de maatregelen in het gebiedsprogramma. Dit advies bevat de resultaten van deze beoordeling.

Wat staat in de natuurdoelanalyse?

Natura 2000-gebied IVOT is een belangrijk veenweidegebied met beschermde kranswierwateren, vochtige heiden, ruigten en zomen, veenmosrietlanden en hoogveenbossen. Het gebied is ook aangewezen ter bescherming van bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, meervleermuis, noordse woelmuis, roerdomp, bruine kiekendief, kemphaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, grauwe gans, smient, krakeend, slobend, meerkoet en grutto. Dit zijn zowel behoudsdoelen als verbeter-/uitbreidingsdoelen.

In de NDA¹ is aangegeven dat voor het bereiken van een robuust ecologisch systeem, als basis voor het op termijn halen of behouden van de instandhoudingsdoelen, de volgende risico's aanwezig zijn:

- **Te kleine arealen, versnippering en verweving van de natuur met (te) intensieve landbouw.** De habitattypen en een deel van de leefgebieden van soorten zijn in te kleine arealen aanwezig, en bovendien verspreid. Daarbij is er binnen het gebied een sterke verweving van de natuur met landbouwgronden. Deze worden bemest en bovendien wordt het waterpeilbeheer hierop afgestemd.
- **Onvoldoende water van goede kwaliteit voor de natuur.** Het gebied ligt grotendeels hoger dan de omgeving. Hierdoor loopt water weg naar de lageregelegen omgeving. In droge perioden wordt gebiedsvreemd water ingelaten. Dit water is voedselrijker terwijl voor een deel van de doelsoorten en -habitattypen juist voedselarme omstandigheden nodig zijn. De waterkwaliteit wordt sterk negatief beïnvloed door bemesting in het gebied zelf en door erosie en afbraak van veenbodems door een te grote drooglegging en door de inlaat van voedselrijk water. Veelal wordt een (vast) waterpeil gehanteerd dat niet overeenkomt met wat voor de doelsoorten en doelhabitattypen nodig is. Naast eutrofiëring speelt verzoeting een rol. Door de brakke historie is het gebied vooral voor de hoge fosfaatconcentraties heel gevoelig.
- **Overbelasting van de natuur door stikstofdepositie.** De kritische depositieniveaus voor stikstof van vochtige heiden en veenmosrietlanden worden (ruim) overschreden. Dit heeft verzuring en eutrofiëring van deze habitattypen tot gevolg. De verdroging en slechte waterkwaliteit versterken deze effecten.

In de NDA is beschreven dat met gerichte (overlevings-)maatregelen, zoals maaien en plaggen, de bestaande arealen aan vochtige heiden en veenmosrietlanden behouden kunnen blijven. Deze maatregelen kunnen echter slechts beperkt herhaald worden. Om op langere termijn verslechtering te voorkomen en de instandhoudingsdoelen te behalen, zijn volgens de NDA aanvullende (systeem)maatregelen nodig. Daarbij wordt gedacht aan het realiseren van nieuwe verlandingsreeksen² met voldoende grote arealen en het structureel verbeteren van de waterkwaliteit door het gebied waterhuishoudkundig te compartimenteren en mogelijk te verbrakken.³ Ook moet volgens de NDA de stikstofdepositie naar beneden en te intensief agrarisch gebruik binnen de begrenzing van het gebied voorkomen worden.

¹ Waar in dit advies gesproken wordt over de NDA wordt bedoeld de conceptversie van 30 maart 2023 van de Directie Beleid, Sector Groen van de provincie Noord-Holland.

² Een verlandingsreeks is een vorm van successie in ondiep water. Successie is een ecologisch proces waarbij een merkbare verandering in de soortensamenstelling binnen een habitat plaatsvindt. Door de zich vestigende plantengemeenschappen veranderen de milieumomstandigheden ten gunste van andere soorten, die zich daardoor kunnen vestigen, vaak in een vaste volgorde.

³ Via de aanvoer van zouter water.

De NDA concludeert dat voor kranwierwateren, vochtige heiden en veenmosrietlanden met de vastgestelde maatregelen verslechtering niet valt uit te sluiten. Deze hebben een geringe omvang en er is bovendien sprake van een negatieve trend. Aanvullende (systeem)maatregelen nodig om de instandhoudingsdoelen te realiseren. De omvang en effectiviteit van deze maatregelen moet nog worden bepaald (eindoordeel NDA: 'nee, tenzij'). Voor hoogveenbossen zijn verdroging en de toename van invasieve exoten zoals de appelbes knelpunten. Er zijn effectieve maatregelen mogelijk om de instandhoudingsdoelen te realiseren (eindoordeel NDA: 'ja, mits').

Wat is de beoordeling van de Ecologische Autoriteit?

De NDA voor het IVOT geeft op hoofdlijnen inzicht in de instandhoudingsdoelen, de gewenste omgevingscondities om deze doelen te realiseren en een analyse en beoordeling van de drukfactoren. Ook uitgevoerde en geplande maatregelen zijn aangegeven, evenals aanvullende maatregelen benoemd met het oog op het realiseren van de instandhoudingsdoelen.

De Ecologische Autoriteit merkt op dat de NDA zich concentreert op de drukfactoren en maatregelen voor habitats die stikstofgevoelig zijn.⁴ Nog weinig aandacht is besteed aan drukfactoren en maatregelen voor habitats en soorten van de Habitat- en Vogelrichtlijn waar de relatie met stikstofbelasting afwezig of minder duidelijk is.⁵

Ook constateert de Ecologische Autoriteit dat de resultaten van de natuurdoelanalyse zeer compact zijn gepresenteerd. Ze adviseert de NDA aan te vullen met relevante achtergrondinformatie, zodat deze zelfstandig leesbaar wordt en conclusies navolgbaar zijn zonder diverse achtergronddocumenten te moeten raadplegen. Hierdoor kan de NDA naar verwachting haar beoogde rol effectiever spelen bij het vaststellen van het gebiedsprogramma.

De Ecologische Autoriteit onderschrijft de in de NDA getrokken conclusies dat met de vastgestelde maatregelen verslechtering van het IVOT niet voor alle doelen is uitgesloten en dat niet alle instandhoudingsdoelen worden gehaald. Om goed te kunnen beoordelen welke maatregelen nodig en effectief zijn om verslechtering te voorkomen en de instandhoudingsdoelen te realiseren, is nog aanvullende informatie nodig:

- **Landschapsecologisch systeeminzicht.** De informatie over het landschapsecologisch systeem is deels opgenomen in de achtergronddocumenten,⁶ maar een samenvatting daarvan ontbreekt in de NDA. Drukfactoren worden wel benoemd, maar in veel gevallen ontbreekt inzicht in de causale verbanden tussen de drukfactoren enerzijds en de oppervlakte en kwaliteit van habitats en de populaties van soorten anderzijds. Ook ontbreekt nog inzicht in het relatieve belang van de verschillende drukfactoren. Goed systeeminzicht is nodig om een goed en compleet beeld te krijgen van de belangrijkste ecologische knelpunten en de oorzaken daarvan, en om te komen tot een effectief maatregelenpakket.
- **Inzicht in kwaliteit van habitattypen en leefgebieden van soorten.** Informatie over de huidige kwaliteit (T_1) ontbreekt en informatie over de kwaliteit ten tijde van aanmelding (T_0) moet nog verbeterd worden. Dit is nodig om goed trends te kunnen vaststellen en te bepalen of wel of niet voldaan wordt aan het verslechteringsverbod en of instandhoudingsdoelen wel of niet worden gerealiseerd. De gepresenteerde omgevingscondities nodig voor de habitattypen en leefgebieden van soorten zijn niet altijd compleet en/of voldoende onderbouwd.
- **SMART-geformuleerde instandhoudingsdoelen.** De instandhoudingsdoelen zijn in het aanwijzingsbesluit, geformuleerd in termen van 'behoud', 'uitbreiding' of 'verbetering'. SMART-geformuleerde doelen zijn nodig om goed te kunnen beoordelen in welke mate de doelen worden gerealiseerd. Ze kunnen worden opgesteld op basis van een werkhypothese over de draagkracht van het gebied.
- **Onderbouwing van maatregelen.** De NDA beschrijft maatregelen voor de stikstofgevoelige habitats (kranwierwateren, vochtige heiden, veenmosrietlanden en hoogveenbossen). De effectiviteit ervan vraagt nog nadere onderbouwing. Ook ontbreken nog maatregelen voor soorten die niet stikstofgevoelig zijn. Dit terwijl

⁴ De NDA volgt hiermee de Handreiking Natuurdoelanalyse van BUI12 en het Ministerie van LNV en niet het advies van de Ecologische Autoriteit over deze Handreiking.

⁵ De provincie heeft aangegeven dat meer informatie over niet of minder stikstofgevoelige habitats en soorten is opgenomen in het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor het IVOT. De Ecologische Autoriteit heeft dit nieuwe beheerplan niet kunnen betrekken bij haar beoordeling.

⁶ Voor het watersysteem is relatief goede informatie aanwezig in 'Doelen op Maat' van HHNK en in de KRW-factsheets.

ook de instandhoudingsdoelen voor ruigten en zomen, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, meervleermuis, roerdomp, bruine kiekendief, kempiaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, smient, slobend, meerkoet en grutto (mogelijk) niet worden gerealiseerd.

- **Een kennis en monitoringsprogramma.** De NDA beschrijft nog onvoldoende welke concrete vervolgstappen worden ondernomen in geval van kennislacunes en onzekerheden. Dit is wel nodig om 'losse eindjes' te voorkomen. Ook ontbreekt voldoende inzicht in hoe de ontwikkeling en biotische omstandigheden in het gebied worden gevolgd en geanalyseerd. Met goede monitoring kan worden bepaald in hoeverre met de maatregelen de natuurdoelen gehaald worden of dat daarvoor aanvullende maatregelen nodig zijn.

Maatregelen die genomen moeten en kunnen worden

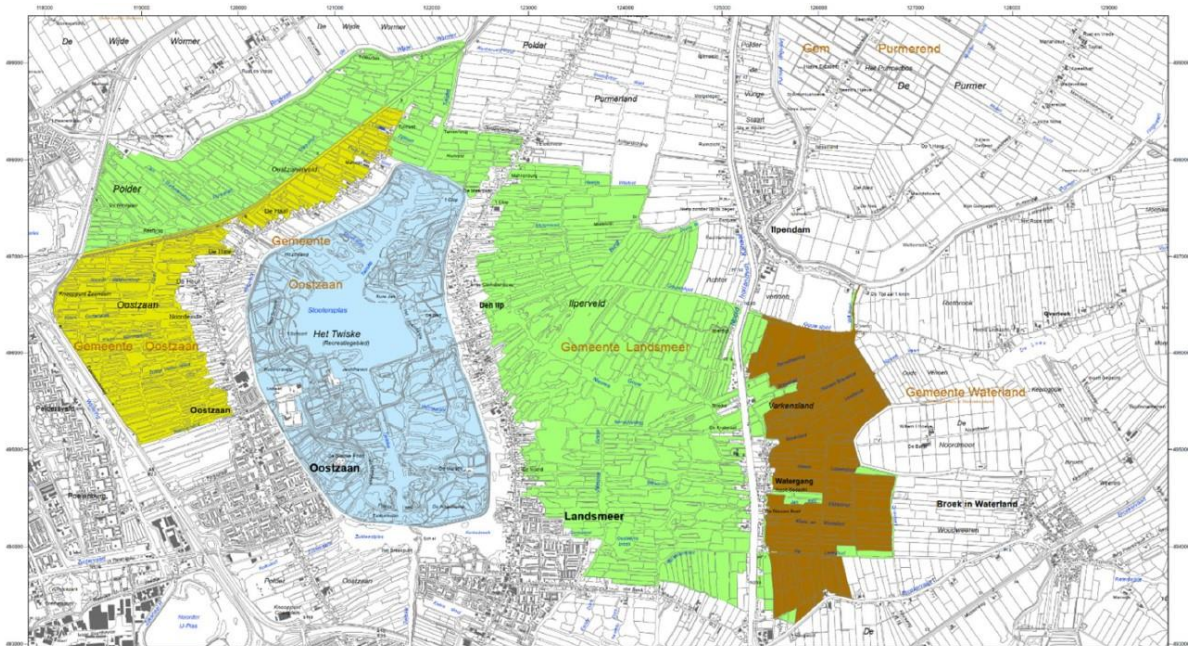
Een aantal knelpunten voor het halen van de doelen in het IVOT is echter duidelijk en het uitstellen van maatregelen zal het halen van doelen bemoeilijken. De Ecologische Autoriteit wijst er op dat het niet is toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat verdere verslechtering optreedt. Zij raadt met het oog hierop aan om de maatregelen waarvan zeker is dat die beslist nodig zijn, en waarvan de ecologische risico's gering tot nihil zijn, spoedig uit te voeren.

Dit geldt bijvoorbeeld voor maatregelen gericht op:

- **het verbeteren van het watersysteem** door het verder ontvlechten van natuur en landbouw, het terugdringen van bemesting op percelen met landbouwkundig gebruik, het terugdringen of stoppen van onderbemalingen, het realiseren van verbrakking, het verbeteren van de kwaliteit van het inlaatwater en het realiseren van een natuurlijker waterpeilbeheer;
- **het per direct terugdringen van de stikstofdepositie**, op basis van informatie over de bijdrage van de verschillende bronnen van stikstof en inzicht in de meest effectieve reductiemaatregelen;
- **het optimaliseren van het huidige beheer**, gericht op het maaien en afvoeren van maaisel van verruigde delen, het afplaggen en/of afgraven van potentievolle locaties voor habitattypen, het realiseren van nieuwe verlandingsreeksen, het tegengaan van exoten zoals appelbes en cranberry, en het tegengaan van ganzen;
- **het helderder maken van het oppervlaktewater** door het instellen van beperkingen voor recreatievaart en/of het indammen van sloten;
- **het verminderen van de recreatieve druk** door wandelaars, fietsers, etc.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een toelichting op dit oordeel. In hoofdstuk 3 staan adviezen van de Ecologische Autoriteit voor het provinciale gebiedsprogramma.

Figuur 1: Begrenzing van het Natura 2000-gebied IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (het IVOT). Blauw = VR, geel = HR, groen = VR en HR, bruin = VR en HR en BN. VR = Vogelrichtlijngebied, HR = Habitatrichtlijngebied en BN = Beschermde natuurgebied.

Waarom een natuurdoelanalyse?

Het Rijk ziet dat de kwaliteit van natuur onder druk staat, onder meer als gevolg van intensief gebruik van land en water, emissies van stikstof en klimaatverandering. Met de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) en het bijbehorende verbeterprogramma⁷ wil Nederland die negatieve trend keren.

In die regelgeving is ook vastgelegd dat per Natura 2000-gebied een zogenoemde natuurdoelanalyse (NDA) moet worden gemaakt. Daarin moet blijken wat de actuele natuurkwaliteit is, welke knelpunten ('drukfactoren') er zijn en hoe de natuurdoelen voor dat gebied kunnen worden behaald. Een NDA biedt op zijn beurt input voor een gebiedsprogramma, waarin wordt opgenomen welke maatregelen⁸ daadwerkelijk genomen zullen worden.

Waarom een advies van de Ecologische Autoriteit?

De provincie Noord-Holland heeft de NDA over het IVOT voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. De Ecologische Autoriteit toetst of in de NDA alle essentiële ecologische informatie werd betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's.⁹ In de bijlage bij dit advies staan de werkwijze, samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer 5057 op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

⁷ Het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering. <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022-05/Ontwerpprogramma-Stikstofreductie-en-Natuurverbetering.pdf>. Het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering geeft invulling aan de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn). In deze wet is vastgelegd dat de stikstofdepositie omlaag gebracht moet worden en de natuur verbeterd moet worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten (alsnog) te realiseren.

⁸ Zie voor de reikwijdte van deze maatregelen de interpretation guide Natura 2000-beheer, paragraaf 2.4, hieruit: 'De instandhoudingsmaatregelen kunnen de vorm aannemen van "passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen" en "zo nodig" de vorm van "passende beheersplannen".'
https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/Provisions_Art_6_nov_2018_nl.pdf.

⁹ Zie het instellingsbesluit: stcrt-2022-24607.pdf (officielebekendmakingen.nl).

2. Toelichting op de beoordeling

In dit hoofdstuk licht de Ecologische Autoriteit haar oordeel toe en geeft zij aan welke informatie aangevuld moet worden. Dit is opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de EA is deze ecologische informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming van de provincie Noord-Holland over de maatregelen om de natuurdoelen in het Natura 2000-gebied IVOT te realiseren.

De Ecologische Autoriteit baseert haar oordeel mede op de 'Handreiking natuurdoelanalyses' van BIJ12 en het Ministerie van LNV (d.d. 22 juni 2022), haar eigen advies over deze Handreiking (d.d. 21 oktober 2022), en op het document 'Onderbouwing beoordeling herstelmaatregelen' van de Taakgroep Ecologische Onderbouwing (d.d. 14 december 2022). In onderstaande paragrafen 2.2 tot en met 2.5 volgt de Ecologische Autoriteit de hoofdstukindeling van de NDA.

2.1 Algemene opmerkingen

De Ecologische Autoriteit merkt op dat het rapport de resultaten van de natuurdoelanalyse zeer compact presenteert. De consequentie daarvan is dat er geregeld achtergrondinformatie moet worden opgezocht om 'het verhaal' te kunnen volgen. Op hoofdlijnen geeft de NDA een goed beeld van de situatie. Echter, bijvoorbeeld conclusies over maatregelen om te voldoen aan het verslechteringsverbod en om de instandhoudingsdoelen te kunnen realiseren, zijn niet altijd goed navolgbaar. In de achtergronddocumenten zoals de gebiedsanalyse, het beheerplan en de evaluatie daarvan blijkt deze onderbouwing ook niet altijd aanwezig, zodat sommige conclusies niet of onvoldoende navolgbaar zijn.

Ook ontbreekt een samenvatting van een landschapsecologische systeemanalyse van het gebied. Deze acht de Ecologische Autoriteit essentieel om de effectiviteit van de overlevings- en systeemmaatregelen goed te kunnen beoordelen. Door meer navolgbaar aan te geven welke maatregelen noodzakelijk zijn om verdere verslechtering te voorkomen en instandhoudingsdoelen te realiseren, kan naar verwachting de NDA haar beoogde rol effectiever spelen in het vervolgproces (gebiedsproces en gebiedsprogramma).

Vul de NDA aan met relevante achtergrondinformatie. Hierdoor wordt de NDA zelfstandig leesbaar en de conclusies beter navolgbaar.

2.2 Beoordelingskader verslechteringsverbod en halen van instandhoudingsdoelen

Bepaling staat van de natuur bij aanmelding/aanwijzing en huidige situatie

Om te kunnen bepalen of wordt voldaan aan het verslechteringsverbod en de instandhoudingsdoelen worden gehaald, moet duidelijk zijn wat op het moment van aanmelding/aanwijzing de staat van de natuur (de T_0)¹⁰ was en wat de huidige staat de T_1 is. Onduidelijk is of de gebruikte gegevens over de oppervlakte en kwaliteit van habitattypen representatief zijn voor de situatie op het moment van aanmelding/aanwijzing. Voor Habitatrichtlijnsoorten is geen of slechts beperkte gebiedspecifieke informatie beschikbaar en is gebruik gemaakt van provinciale trends die zijn verzameld voor de Living Planet Index Noord-Holland. Voor Vogelrichtlijnsoorten is gebruik gemaakt van gegevens over de periode 2015-2019 uit de evaluatie van het beheerplan (Van Dijk et al., 2021). Voor verschillende vogelsoorten waren in die periode helemaal geen tellingen beschikbaar. Recente

¹⁰ Het moment van aanmelding is de formele referentie voor de doelen voor Habitatrichtlijngebieden. Voor de doelen van Vogelrichtlijnsoorten geldt het moment van aanwijzing. Dit referentiemoment is belangrijk om te bepalen hoe het Natura 2000-gebied ervoor staat. Bij een behoudsdoelstelling valt het doel samen met de T_0 . Voor verbeter- dan wel uitbreidingsdoel is de T_0 niet het doel, maar wel de referentie ten opzichte waarvan wordt bepaald of verbetering dan wel uitbreiding is behaald. Voor het verslechteringsverbod is de T_0 ook de referentie. Ten opzichte hiervan kan bepaald worden of al verslechtering is opgetreden. Ook trends in het natuurgebied, zowel op het gebied van de ontwikkeling van planten en dieren, maar ook abiotische trends kunnen een maatstaf zijn voor verslechtering.

gegevens tot en met 2021 zijn niet benut. Voor andere vogelsoorten is gebruik gemaakt van provinciale trends. Ook ontbraken T₁-gegevens (situatie 2023) op het moment van het opstellen van de NDA.¹¹

Dit betekent dat:

- voor habitattypen (vochtige heiden, ruigten en zomen, veenmosrietlanden en hoogveenbossen) nog geen definitieve conclusies getrokken kunnen worden, of het huidige oppervlak van het habitat overeenkomt met het instandhoudingsdoel en of het verslechteringsverbod is gerespecteerd;
- voor Habitatrichtlijnsoorten (bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad en meervleermuis en noordse woelmuis) geen conclusies getrokken kunnen worden over de behoudsdoelstelling en het verslechteringsverbod in dit gebied;¹²
- voor Vogelrichtlijnsoorten een check nodig is of de recente gegevens de conclusies over het al dan niet halen van de instandhoudingsdoelen nog gelden en of het verslechteringsverbod wordt gerespecteerd.

De Ecologische Autoriteit onderkent dat het niet voor alle doelen gemakkelijk of mogelijk is om met terugwerkende kracht een juiste T₀ vast te stellen. Het lijkt echter wel mogelijk een (beter) onderbouwde indicatie daarvan te krijgen, bijvoorbeeld door een analyse te maken van de historische abiotische condities, gecombineerd met historische flora- en faunagegevens van bijvoorbeeld de landelijke vegetatiebank, de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) en (historische) kennis aanwezig bij de (voormalige) terreinbeheerders. In diverse gevallen is het mogelijk om, op basis van het aanbod aan biotooptypen, onderbouwd in te schatten of het leefgebied afdoende van kwaliteit is voor vogels of soorten van de Habitatrichtlijn.

Na oplevering van de NDA zijn habitattypenkaarten voor 2023 (T₁) beschikbaar gekomen.¹³ Ook zijn voor Vogelrichtlijnsoorten gegevens beschikbaar voor de jaren na 2019 (snor, roerdomp, watersnip) en telreeksen voor de (niet-broedvogelperiode) grutto.¹⁴ Mogelijk zijn er inmiddels ook voor Habitatrichtlijnsoorten recente(re) gegevens beschikbaar. Een indicatie over de omvang van de populaties van bittervoorn, kleine modderkruiper en rivierdonderpad (zowel voor T₁ als T₀) kan bijvoorbeeld verkregen worden via watertypekaarten met de verspreiding van sloten met helder water, al dan niet met waterplanten.¹⁵

Door gebruik te maken van een verbeterde T₀ en ook van de nieuwste T₁-gegevens te gebruiken kunnen beter onderbouwde conclusies over trends getrokken worden. Dan kan ook beter onderbouwd worden of wordt voldaan aan het verslechteringsverbod en of instandhoudingsdoelen worden gerealiseerd.

Formulering instandhoudingsdoelen

In het Aanwijzingsbesluit voor Natura 2000-gebied IVOT uit 2013 zijn de instandhoudingsdoelen geformuleerd in termen van 'behoud' of 'uitbreiding' van oppervlakte en 'behoud' of 'verbetering' van kwaliteit. Kwantitatieve doelen ontbreken echter. SMART-geformuleerde doelen¹⁶ zorgen ervoor dat beter beoordeeld kan worden in welke mate de doelen zijn of worden gerealiseerd. Ook de prioriteitstelling voor te nemen maatregelen kan er beter mee worden onderbouwd.

Kwantitatieve doelen kunnen opgesteld worden op basis van de draagkracht van het gebied via een werkhypothese.¹⁷ Deze kunnen aangevuld worden met de komende vertaling van de landelijke doelen naar de

¹¹ De Ecologische Autoriteit wijst er op dat in vier jaar tijd er veel kan veranderen. Inzicht in de situatie in 2023 is daarom relevant, zeker ook omdat vogelpopulaties slechts eens in de zes jaar worden onderzocht.

¹² Tijdens het startoverleg/locatiebezoek gaf de provincie aan dat voor de noordse woelmuis een meetnet is opgezet, voor vissoorten nog een meetnet wordt ontworpen en voor de meervleermuis een onderzoek gaande is.

¹³ Zie: www.ndvh.nl. De provincie heeft aangegeven dat deze gegevens nog niet zijn gevalideerd.

¹⁴ <https://stats.sovon.nl/stats/gebied/1000092>.

¹⁵ Tijdens het startoverleg/veldbezoek gaf de provincie aan dat het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier een aantal meetpunten heeft die onderdeel uitmaken van de Kader Richtlijn Water-monitoring. Onderdeel hiervan zijn ook waterplantenopnames en visstandonderzoek. Dit geeft een (niet-gebiedsdekkend) beeld en trend van de waterplantenbiotoop voor bittervoorn en kleine modderkruiper.

¹⁶ SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

¹⁷ Een werkhypothese is een hypothese (voorlopige stelling) die door onderzoek nader wordt getoetst, zij berust (deels) op concrete gegevens.

gebieden. Benut hiervoor oude onderzoeken (karteringen/tellingen) voor de onderbouwing. Als een kwantitatief doel vaststellen niet mogelijk is, zoek dan naar herleidbare en eventueel kwantitatief toetsbare afgeleide doelstellingen, zoals het aantal benodigde geschikte voortplantingsplekken of specifieke abiotische condities zoals een natuurlijk waterpeil, helder plantenrijk water (bittervoorn, kleine modderkruiper), de beschikbaarheid van open water, sloten en insectenrijke gebieden (meervleermuis) en de aanwezigheid van pionierbiotopen zoals plas-dras of inundaties (grutto en slobeend).

Vul de NDA aan met beter onderbouwde inschattingen voor de situatie bij aanmelding/aanwijzing (T_0) en de meest recente gegevens voor de huidige situatie (T_1). Geef aan wat dit betekent voor eerder getrokken conclusies of wordt voldoen aan het verslechteringsverbod en of instandhoudingsdoelen worden gehaald.

Stel voor de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen op basis van de draagkracht van het gebied een werkhypothese op voor meer kwantitatieve instandhoudingsdoelen.

Conflicterende doelen

In het gebied kunnen een aantal doelen onderling conflicteren. Denk bijvoorbeeld aan:

- de doelen voor veenmosrietlanden, die een min of meer vast waterpeil nodig hebben (zonder inundaties), conflicteren met de doelen voor de grutto en slobeend die gebaat zijn bij pionierbiotopen waaronder plas-dras of inundaties, en doelen voor noordse woelmuizen;
- de wenselijkheid om habitattypen en leefgebieden van soorten te verbinden versus de mogelijkheid dat hierdoor aardmuis en rosse woelmuis zich in het gebied vestigen. Deze concurreren mogelijk met de noordse woelmuis waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd;
- de doelen voor smienten (voedselrijke graslanden) kunnen conflicteren met die voor voedselarme wateren en graslanden. Hiervoor is een visie nodig op de zonering van de vegetatiestructuur voor (riet)moerasvogels en (gras)steltlopers in het gebied;
- de doelen voor steltlopers zoals grutto, die gebaat zijn bij een open landschap met weinig opgaande begroeiing, kunnen conflicteren met de doelen voor (meer) gesloten habitattypen en leefgebieden (hoogveenbossen, rietzanger, roerdomp, bruine kiekendief, snor).

Vul de NDA aan met informatie over welke doelen (mogelijk) onderling conflicteren. Geef de consequenties voor de mogelijkheden voor, en de maatregelen nodig om de doelen tegelijkertijd op de beschikbare oppervlakte te realiseren.

Toekomstige doelen

Klimaatverandering betekent dat het IVOT in de toekomst mogelijk kan bijdragen aan habitats en soorten die opschuiven vanuit het zuiden, of waarvan de populaties door andere oorzaken groeien of in areaal verschuiven. De Ecologische Autoriteit geeft in overweging in een volgende versie van de NDA een beschouwing op te nemen over de mogelijkheden voor dergelijke habitats en soorten van de Habitat- en Vogelrichtlijn. Zij denkt in dit verband bijvoorbeeld aan de mogelijkheden voor purperreiger en steltkluut.

2.3 Inzicht in het landschapsecologische systeem

Inzicht in het landschapsecologische systeem is de basis van de analyse van de huidige natuurkwaliteit en oppervlakte, inzicht in gewenste condities, beoordeling van drukfactoren en bepaling van aanvullende maatregelen. De Ecologische Autoriteit ziet dat het systeeminzicht in de NDA met name aan de hand van gewenste omgevingscondities en de analyse en beoordeling drukfactoren is gebeurd.

Gewenste omgevingscondities

De NDA beschrijft in hoofdstuk 3 de gewenste omgevingscondities per habitattype en leefgebied van soorten. De Ecologische Autoriteit merkt op dat de beschrijvingen van de gewenste omgevingscondities voor de Habitatrichtlijn-

en Vogelrichtlijnsoorten summier zijn en weinig concreet. Ook ontbreken in enkele gevallen relevante omgevingscondities. Zo mogen voor de bittervoorn mogen sloten niet te vaak geschoond en bevaren worden om de benodigde rijke onderwatervegetatie niet te veel te beschadigen.

De NDA geeft ook aan dat veranderend landbouwkundig gebruik heeft geleid tot het ontstaan van een relictsituatie¹⁸ voor een deel van de habitats en leefgebieden van aangewezen soorten, en dat de beperkte ambitie voor het areaal en de samenhang van de habitattypen en leefgebieden een risico is voor duurzaam behoud op lange termijn. De NDA geeft niet aan met welke maatregelen de ontwikkeling van levensvatbare arealen habitat en leefgebied wel mogelijk is.

Beschrijf de omgevingscondities voor Habitatrichtlijnsoorten concreter/kwantitatiever. Onderbouw dit vanuit het systeeminzicht zoals hierboven benoemd.

Beschrijf voor relictsituaties welke maatregelen nodig en mogelijk zijn voor de ontwikkeling van levensvatbare arealen habitat en leefgebied die duurzaam behouden kunnen worden. Betrek hier ook de meer uitgebreide analyse en beoordeling van de drukfactoren.

Analyse en beoordeling drukfactoren

Hoofdstuk 4 van de NDA geeft een analyse en beoordeling van de knelpunten die het halen van de instandhoudingsdoelen belemmeren (de zogeheten drukfactoren). In het IVOT is sprake van een ingewikkeld samenspel van diverse mogelijke drukfactoren. Zo is volgens de NDA onder andere sprake van verweving met (te) intensieve landbouw, een ontoereikend watersysteem (zowel kwantiteit en kwaliteit) en stikstofdepositie. Ook verzoeting, afname van de watervegetatie, toename van exoten, recreatiedruk, begrazing van moerasvegetaties en eutrofiëring door ganzen en gebrek aan maaien een rol.

De NDA benoemt weliswaar deze drukfactoren, maar in veel gevallen ontbreekt inzicht in de causale verbanden tussen drukfactoren en populaties van soorten, en in het relatieve belang van de verschillende drukfactoren. Dit wordt versterkt doordat diverse (beheer)maatregelen tegelijkertijd genomen worden, waardoor oorzaak en gevolg soms lastig te achterhalen zijn. Een samenvatting van een systeemanalyse zal naar verwachting beter inzicht kunnen geven in de drukfactoren die de grootste risico's vormen, en welke (systeem-) maatregelen, zowel in als buiten het Natura 2000-gebied, het meest effectief zijn om de druk op het systeem te verlichten en de instandhoudingsdoelen te behalen.

Voor een dergelijke systeemanalyse is meer en kwantitatief inzicht nodig in:

- de ruimtelijke variatie en (historische) trends in de omvang en kwaliteit van habitattypen, leefgebieden en aantallen soorten, als ook de menselijke ingrepen die de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden (landbouwkundig en recreatief gebruik, beheermaatregelen) in en buiten het gebied en welke gevolgen die hebben gehad;¹⁹
- de oorzaken van onvoldoende bodem- en waterkwaliteit (N, S, P en pesticiden). Geef aan in welke mate de verschillende interne en externe bronnen daaraan bijdragen.²⁰ Geef ook inzicht in de ruimtelijke variatie en (historische) trends in bodem- en waterkwaliteit en de kritische belastingen;²¹

¹⁸ Men spreekt van een relictsituatie als een soort die ooit in een groot areaal voorkwam, nu nog maar een klein, vaak versnipperd verspreidingsgebied kent.

¹⁹ De Ecologische Autoriteit adviseert de provincie om na te gaan of en op welke wijze de natuurbeoordeling heeft plaatsgevonden van de onderbemalingen in het Natura 2000-gebied.

²⁰ Geef ook aan in hoeverre door zijdelingse instroom vanuit sloten het water doordringt tot in de wortelzone van vochtige heiden, veenmosrietlanden en hoogveenbossen. Deze is naar verwachting afhankelijk van de mate van vastgroeien en verdichting van de kragge.

²¹ Maak daarbij gebruik van de informatie in het rapport 'Doelen op maat 4.1' van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier: [Doelen op maat 4.1 - \(wur.nl\)](#) en [KRW-factsheets](#).

- de wegzijging naar de aanliggende polders en wat de benodigde hoeveelheden inlaatwater in de verschillende seizoenen zijn om de gewenste (vaste) waterstanden in stand te houden. Geef per seizoen een ruimtelijk beeld van de peilverschillen met de omgeving;²²
- de invloed van klimaatverandering (bijvoorbeeld natte winters en droge zomers) op de benodigde hoeveelheid water die gedurende het jaar moet worden afgevoerd, vastgehouden en ingelaten.²³ Geef aan wat dit betekent voor de waterkwaliteit (N, S, P en pesticiden);²⁴
- de invloed van de voedselrijkdom, recreatievaart en windwerking op de troebelheid van het oppervlaktewater en de eventuele ruimtelijke variatie daarin binnen het gebied;²⁵
- de invloed van recreatiedruk (wandelaars, fietsers, boten, etc.);
- de invloed van de begrazing van moerasvegetaties en van eutrofiëring door ganzen;
- de mate van overschrijding van de kritische stikstofdeposities, de ruimtelijke variatie daarin, en de trends in stikstofdepositie over de afgelopen decennia. Geef aan wat de lokale, regionale, landelijke en buitenlandse bronbijdrage is aan de stikstofdepositie in het gebied;²⁶
- de oorzaken van de (regionale) afname van slobeend en smient.

Vul de NDA aan met een samenvatting van een landschapsecologische systeemanalyse. Maak daarbij voor het watersysteem gebruik van de informatie in het rapport 'Doelen op Maat' van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

Geef per habitatype en leefgebied van soorten een zo kwantitatief mogelijke analyse van de ecologisch sturende factoren, zowel op regionale als lokale (standplaats) schaal. Maak duidelijk welk gebied, ook buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied, invloed heeft op de kwalificerende habitats en leefgebieden.

Presenteer per habitatype en leefgebied van soorten het (relatieve) belang van de drukfactoren voor het halen van de instandhoudingsdoelen. Geef aan welke concrete stappen worden ondernomen in geval van kennislacunes en/of onzekerheden.

2.4 Maatregelen en verwachte effect

Uitgevoerde en geplande maatregelen

Hoofdstuk 5 van de NDA geeft een overzicht van diverse (beheer)maatregelen die in het IVOT zijn genomen of gepland staan. Ook zijn kaarten opgenomen met de locatie van de uitgevoerde PAS-maatregelen en de uitgevoerde effectgerichte en beheermaatregelen in de deelgebieden Varkensland en Oostzanerveld.²⁷

De Ecologische Autoriteit merkt op dat:

- alleen uitgevoerde en geplande maatregelen zijn vermeld voor vochtige heiden en veenmosrietlanden.²⁸ Dit terwijl ook de doelen voor ruigten en zomen, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, roerdomp,

²² Maar ook daarbij gebruik van de informatie beschikbaar in het rapport 'Doelen op maat 4.1' van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier: [Doelen op maat 4.1 - \(wur.nl\)](#). Tijdens het startoverleg/veldbezoek gaf de provincie aan dat in het IVOT bijna 100 peilafwijkingen aanwezig zijn. De peilafwijkingen zijn voorzien van een vergunning en gebaseerd op een maximale drooglegging van 40 centimeter.

²³ Gebruik hiervoor de meest recente klimaatscenario's van het KNMI.

²⁴ Het Hoogheemraadschap Hollands Noorder Kwartier gebruikt inlaatwater uit het IJsselmeer en Markermeer. De provincie gaf tijdens het startoverleg/veldbezoek aan dat er op korte termijn voldoende water beschikbaar is om alle gebieden van voldoende water te voorzien. Voor de lange termijn wordt dit onderzocht.

²⁵ Uit experimenten met 'Plan watersnip' blijkt dat in veel veengebieden troebel water niet alleen veroorzaakt wordt door de voedselrijkdom, maar ook door de opwerveling van veen/bagger door recreatievaart en windwerking.

²⁶ Maak daarbij gebruik van een zo recent mogelijke en gedetailleerde analyse van de stikstofbronnen voor het IVOT. Zie ook paragraaf 3.2 van dit advies.

²⁷ Tijdens het startoverleg/veldbezoek gaf de provincie aan dat er gewerkt wordt aan de aanvraag van maatregelen voor de tweede tranche van het Programma Natuur.

²⁸ De provincie gaf tijdens het startoverleg/veldbezoek aan dat in de NDA focust op maatregelen voor vochtige heiden en veenmosrietlanden omdat deze stikstofgevoelig zijn. Tijdens het startoverleg/veldbezoek gaf de provincie aan te verwachten dat de maatregelen voor veenmosrietlanden ook positief zijn voor kranswierwateren.

bruine kiekendief, kemphaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, smient, slobbeend, meerkoet en grutto (mogelijk) niet worden gerealiseerd;

- in het overzicht de resultaten van onderzoek en monitoring buiten beschouwing zijn gelaten. Hierdoor is niet duidelijk in welke mate de resultaten van regulier beheer worden gemonitord en geëvalueerd, en indien dit het geval is, wat daaruit geconcludeerd is/ kan worden over de effectiviteit van de betreffende maatregelen.

Vul de NDA aan met genomen en geplande maatregelen voor ruigten en zomen, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, meervleermuis, roerdomp, bruine kiekendief, kemphaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, smient, slobbeend, meerkoet en grutto, als die er zijn. Als die er niet zijn, beschrijf dan waarom geen maatregelen nodig zouden zijn.

Beschrijf de resultaten van onderzoek en monitoring en evaluatie, en wat daaruit geconcludeerd kan worden over de effectiviteit van het uitgevoerde en geplande maatregelen. De informatie over de effectiviteit van maatregelen kan dan als onderbouwing dienen voor de conclusies in de NDA en komt hiermee beschikbaar als onderlegger voor de afwegingen die moeten worden gemaakt in het gebiedsproces.

Maatregelen aanvullend op regulier beheer

Hoofdstuk 6 van de NDA geeft een overzicht van maatregelen die, aanvullend op regulier beheer, genomen kunnen worden. Onderscheid wordt gemaakt in overlevingsmaatregelen en systeemherstelmaatregelen.²⁹ Een inschatting is gegeven van het potentiële effect en de responstijd van de maatregelen.

De Ecologische Autoriteit merkt op dat:

- alleen aanvullende maatregelen voor vochtige heiden en veenmosrietland zijn opgenomen. Dit terwijl ook de specifieke doelen voor ruigten en zomen, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, meervleermuis, roerdomp, bruine kiekendief, kemphaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, smient, slobbeend, meerkoet en grutto (mogelijk) niet worden gerealiseerd;
- niet altijd duidelijk is in welke mate deze maatregelen ecologisch effectief zijn en welke (onbedoelde) negatieve ecologische gevolgen kunnen optreden als gevolg van de maatregelen;
- een analyse ontbreekt van de robuustheid van de maatregelen in het licht van klimaatverandering, bijvoorbeeld in relatie tot de toename van droge perioden en het effect daarvan op de waterbeschikbaarheid en de waterkwaliteit.

Vul de NDA aan met overlevings- en herstelmaatregelen voor ruigten en zomen, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, meervleermuis, roerdomp, bruine kiekendief, kemphaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, smient, slobbeend, meerkoet en grutto.

Beschrijf - voor zover mogelijk - de mogelijkheden voor en de effectiviteit van maatregelen die nu nog onvoldoende of niet in de NDA zijn uitgewerkt.

Beschrijf de maatregelen zo dat per drukfactor duidelijk is hoe de invloed ervan wordt verminderd of opgeheven. Geef aan hoe de uitvoering ervan geborgd kan worden, wie daarvoor verantwoordelijk voor is, en op welke termijn de maatregelen uitgevoerd kunnen worden.

Geef een onderbouwing van de effectiviteit van de maatregelen. Beschouw daarbij de robuustheid in het licht van klimaatverandering. En geef inzicht in de mogelijk (onbedoeld) negatieve ecologische effecten en hoe deze met aanvullende maatregelen gemitigeerd kunnen worden.

²⁹ Systeemmaatregelen die zorgen voor het herstel van bodem, water en lucht zullen over het algemeen een groot positief effect hebben voor het hele gebied en voor alle vegetaties en soorten daarbinnen. Andere, kleinschaligere maatregelen voor een bepaalde door zijn weliswaar nodig, maar zullen in de regel niet het gehele systeem verbeteren.

2.5 Synthese en conclusie

Hoofdstuk 7 van de NDA geeft een synthese van de uitgevoerde beoordelingen uit de eerdere hoofdstukken. De synthese richt zich op de instandhoudingsdoelen voor kranwierwateren, vochtige heiden, veenmosrietlanden en hoogveenbossen, omdat deze stikstofgevoelig zijn.

Geconcludeerd wordt dat voor het bereiken van een robuust systeem, dat de basis vormt voor het op termijn halen van de instandhoudingsdoelen, de volgende risico's aanwezig zijn:

- **Te kleine arealen, versnippering en verweving van de natuur met (te) intensieve landbouw.** Voor de habitattypen en voor een deel van de leefgebieden van soorten geldt dat deze in te kleine arealen aanwezig zijn die bovendien ook verspreid liggen. Daarbij is binnen het gebied sprake van een sterke verweving van de natuur met landbouwgronden die bemest worden en waarop ook het waterpeilbeheer is afgestemd.
- **Onvoldoende water van goede kwaliteit voor de natuur.** Het gebied ligt grotendeels hoger dan de omgeving. Hierdoor loopt water weg naar de lageregelegen omgeving. In droge perioden wordt gebiedsvreemd water ingelaten. Dit water is voedselrijk terwijl voor een deel van de doelsoorten en -habitattypen juist voedselarme omstandigheden nodig zijn. De waterkwaliteit wordt sterk negatief beïnvloed door bemesting in het gebied zelf en door afbraak van veenbodems door een te grote drooglegging en erosie. Veelal wordt een (vast) waterpeil gehanteerd dat niet overeenkomt met wat voor de doelsoorten en -habitattypen nodig is. Naast eutrofiëring speelt verzoeting een rol. Door de brakke historie is het gebied vooral voor fosfaat heel gevoelig. De fosfaatconcentraties zijn erg hoog.
- **Overbelasting van de natuur door stikstofdepositie.** De kritische depositieniveaus voor stikstof van vochtige heiden en veenmosrietlanden worden (ruim) overschreden.³⁰ Dit heeft verzuring en eutrofiëring van deze habitattypen tot gevolg. De verdroging en slechte waterkwaliteit versterken deze effecten.

Ook wordt geconcludeerd dat met de al getroffen en geplande beheermaatregelen op korte termijn³¹ de arealen en kwaliteit van vochtige heiden en veenmosrietlanden behouden blijven. Kanttekening die daarbij terecht geplaatst wordt is dat deze maatregelen slechts beperkt en niet oneindig kunnen worden herhaald. Dat betekent dat op langere termijn verslechtering van deze habitattypen niet is uitgesloten. Om dat te voorkomen moeten, naast overlevingsmaatregelen, ook systeemherstelmaatregelen worden uitgevoerd. Daarbij wordt gedacht aan het realiseren van nieuwe verlandingsreeksen³² met robuuste arealen en het structureel verbeteren van de waterkwaliteit via compartimentering en mogelijk verbrakking. Maatregelen zijn nodig om landbouwkundig gebruik in het gebied te extensiveren. Ook stelt de NDA dat bronmaatregelen in en buiten het gebied nodig zijn om voldoende daling van de stikstofdepositie te realiseren.

De Ecologische Autoriteit kan in zijn algemeenheid de in hoofdstuk 7 van de NDA getrokken goed conclusies volgen. Voor de onderbouwing van de conclusies adviseert zij nog het volgende:

- beter onderbouwde inschattingen te maken van de referentiesituaties (T_0), en de meest recente informatie over de huidige situatie (T_1) te gebruiken. Ook zijn meer concrete/kwantitatieve instandhoudingsdoelen nodig;
- aan te geven hoe in de periode, die nodig is om via nieuwe verlandingen nieuwe vochtige heiden en veenmosrietland te realiseren, verslechtering van al aanwezige arealen vochtige heiden en veenmosrietlanden wordt voorkomen;³³
- op basis van een landschapsecologische systeemanalyse, per kwalificerend habitattype en per kwalificerende Habitatrichtlijnsoort de drukfactoren met de grootste risico's te identificeren;

³⁰ De kritische depositieniveaus (KDW) voor vochtige heiden en veenmosrietlanden zijn recent verlaagd van 786 respectievelijk 714 mol/ha/jaar naar 500 mol/ha/jaar. Zie: [Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000 \(overheid.nl\)](#). Er is dus sprake van een nog grotere overschrijding als waar eerst van uit werd gegaan. Het oppervlak met overschrijdingen van de KDW verandert niet/nauwelijks. Bij de oude KDW werd namelijk al in 97% en 100% van het oppervlak van vochtige heiden respectievelijk veenmosrietlanden de KDW overschreden.

³¹ Bij het locatiebezoek is aangegeven dat de provincie Noord Holland onder 'korte termijn' de periode tot 2030 verstaat. Tegelijkertijd acht zij systeemherstelmaatregelen nodig die zo snel mogelijk ingezet moeten worden.

³² Een verlandingsreeks is een vorm van successie in ondiep water. Door de gevestigde plantengemeenschappen veranderen de milieuomstandigheden ten gunste van andere soorten.

³³ Geef aan wat de benodigde tijdsperiode voor het realiseren van nieuwe verlandingen betekent voor de urgentie van te nemen maatregelen.

- naast maatregelen voor de stikstofgevoelige habitats (vochtige heiden, veenmosrietlanden), ook maatregelen te beschrijven waarmee verslechtering wordt voorkomen en de doelen gehaald worden voor kranswierwateren, ruigten en zomen, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad, meervleermuis, roerdomp, bruine kiekendief, kempiaan, watersnip, visdief, snor, rietzanger, smient, slobbeend, meerkoet en grutto;
- nader inzicht te geven in de effectiviteit van de uitgevoerde en geplande overlevingsmaatregelen en in de mogelijkheden en effectiviteit van aanvullende maatregelen;
- systematisch per beschermd habitat en soort aan te geven hoe met resterende onzekerheden en kennisleemten wordt omgegaan, en op welke wijze de ontwikkeling van de abiotische en biotische omstandigheden wordt gemonitord en geëvalueerd om te bepalen in hoeverre voldaan wordt aan het verslechteringsverbod en de instandhoudingsdoelen gerealiseerd worden.³⁴

Vul de NDA aan met bovengenoemde informatie (zie hiervoor ook paragraaf 2.2 tot en met 2.4 van dit advies). Beschrijf welke onzekerheden, kennisleemten en knelpunten daarna nog resteren en hoe hier concreet mee omgegaan wordt (kennisprogramma). Geef inzicht in de wijze waarop de ontwikkeling van de abiotische en biotische omstandigheden wordt gemonitord en geëvalueerd (monitoring- en evaluatieprogramma).

Maatregelen die genomen moeten en kunnen worden

Een aantal knelpunten voor het halen van de doelen in het IVOT is echter duidelijk en het uitstellen van maatregelen kan het halen van doelen bemoeilijken. De Ecologische Autoriteit raadt aan om maatregelen waarvan zeker is dat ze nodig zijn, en waarvan de ecologische risico's gering tot nihil zijn, spoedig uit te voeren. Dit geldt bijvoorbeeld voor maatregelen gericht op:

- het verbeteren van het watersysteem door het verder ontvlechten van natuur en landbouw, het terugdringen of stoppen van bemesting op percelen met landbouwkundig gebruik, het terugdringen of stoppen van onderbemalingen,³⁵ het realiseren van verbrakking,³⁶ het verbeteren van de kwaliteit van het inlaatwater,³⁷ en het realiseren van een natuurlijker waterpeilbeheer;
- het per direct terugdringen van de stikstofdepositie, op basis van informatie over de bijdrage van de verschillende bronnen van stikstof en inzicht in de meest effectieve reductiemaatregelen;³⁸
- het optimaliseren van het huidige beheer, gericht op het maaien en afvoeren van maaisel van verruigde delen, het afplaggen en/of afgraven van potentievolle locaties voor habitattypen, het realiseren van nieuwe verlandingsreeksen³⁹, het tegengaan van exoten zoals appelbes en cranberry, en het tegengaan van de begrazing van moerasvegetaties en eutrofiëring door ganzen;
- het verminderen van de recreatieve druk door wandelaars, fietsers en boten, ter beperking van de verstoring van vogels en de vertroebeling van het oppervlaktewater;⁴⁰
- het realiseren van voldoende oppervlak en kwaliteit van leefgebieden voor Habitatrichtlijnsoorten waarvan de doelen niet gehaald worden.

³⁴ Tijdens het startoverleg/locatiebezoek gaf de provincie aan dat voor de noordse woelmuis een meetnet is opgezet, voor vissoorten nog een meetnet wordt ontworpen en voor de meervleermuis een onderzoek gaande is.

³⁵ Tijdens het locatie bezoek werd aangegeven dat in het verleden verschillende ontheffingen voor onderbemaling zijn uit gegeven. Onderbemalingen zorgen voor extra veenoxidatie.

³⁶ De eerste resultaten van onderzoek van de provincie in Polder Westzaan wijzen op een positief effect van verbrakking op mineralisatieprocessen, broeikasgasemissies, verlanding, en op het ontstaan van veenmosbiezenland (de brakke vorm van veenmosrietland).

³⁷ Bijvoorbeeld via defosfateren en/of toepassen van helofyten- en zandfilters.

³⁸ Zie ook hoofdstuk 3.2. van dit advies. In het document 'Ondersteuning beoordeling herstelmaatregelen' van de Taakgroep Ecologische Onderbouwing, d.d. 14 december 2022, is aangegeven dat als niet zeker is dat aanvullende maatregelen alsnog effectief zullen zijn, de KDW per direct overschreden moet worden.

³⁹ Via onder andere het creëren van luwten. Beschrijf waar en hoe nieuw kwalificerend habitat gerealiseerd kan worden.

⁴⁰ De belangrijkste oorzaken voor troebel water en het daardoor wegblijven van begroeiing in het water zijn de hoge gehalten aan fosfaat (waardoor algengroei) en het hoge gehalte aan zwevend stof waardoor geen licht doordringt. Zwevend stof komt door wind-/golfwerking en opwerveling via boten. In (zeer) luwe stukken, zoals ondiepe smalle en niet doorvaarbare slootjes is het water helder en groeien er waterplanten.

3. Aanbevelingen voor het provinciale gebiedsprogramma

In dit hoofdstuk wordt een aantal aanbevelingen gedaan over onderwerpen die een sterke relatie hebben met de NDA informatie. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van het gebiedsprogramma nu en in de toekomst, te verbeteren. Dit is geen complete lijst met adviezen, zie ook het advies over de handreiking gebiedsprogramma's.⁴¹

3.1 Relatie instandhoudingsdoelen met andere doelen van het provinciale gebiedsprogramma

In de gebiedsprogramma's per provincie wordt gestreefd naar een integrale aanpak op de onderwerpen natuur, water en klimaat. De Ecologische Autoriteit merkt in dit verband op dat de NDA nog niet ingaat op hoe de instandhoudingsdoelen voor het IVOT zich verhouden tot andere doelen. Ecologisch gezien kunnen deze doelen sterk samenhangen, elkaar versterken, of elkaar tegenwerken. Ook in het advies over de handreiking gebiedsprogramma's vraagt de Ecologische Autoriteit aandacht voor de samenhang en prioritering van de doelen.⁴² Voor dit gebied gaat het specifiek over de volgende onderwerpen:

- Waterkwaliteit en natuur opgenomen in de Kaderrichtlijn Water (KRW).⁴³
- Verhoging van waterpeilen in veenweidegebieden (reductie emissie broeikasgassen) opgenomen in de Klimaatwet.⁴⁴
- Realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en de soortenbescherming onder de Wet natuurbescherming.
- Doelen voor weidevogels (weidevogelgebieden) in relatie tot de N2000-gebiedsdoelen.

De Ecologische Autoriteit signaleert dat in alle laagveengebieden in laag-Holland min of meer dezelfde maatregelen nodig zijn voor fundamenteel systeemherstel zoals het ontvlechten van natuur en landbouw, het terugdringen van de stikstofdepositie en het verbeteren van de waterkwaliteit en -kwantiteit. Mede gezien hun ligging ten opzichte van elkaar adviseert de Ecologische Autoriteit in het gebiedsprogramma de opgaven in deze gebieden niet alleen per individueel laagveengebied, maar ook integraal op te pakken.

3.2 Relatie stikstofspoor

Voor het vereiste systeeminzicht rond de Natura 2000-gebieden verwijst de Ecologische Autoriteit naar het advies over de Handreiking natuurdoelanalyse en naar paragraaf 2.3 van dit advies. Het NDA geeft nog een beperkt inzicht in 'het stikstofspoor', omdat is gekozen om dit in het gebiedsprogramma pas meer in detail te betrekken. De Ecologische Autoriteit adviseert de informatie voor het provinciale gebiedsprogramma aan te vullen met inzicht in de herkomst van de stikstofbelasting. Geef voor overbelaste, stikstofgevoelige habitattypen, naast de actuele totale stikstofbelasting ook aan wat de bijdrage is van zeer lokale bronnen, wat de bijdrage is van regionale bronnen, en wat de landelijke achtergronddepositie uit Nederland en het buitenland is. Dit geeft inzicht in de meest effectieve maatregelen om de stikstofdepositie te reduceren.

⁴¹ Zie <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5001>.

⁴² Zie <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5001>.

⁴³ In het rapport 'Doelen op Maat' van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier wordt hier al het nodige over gezegd.

⁴⁴ Ter voorkoming van veenoxidatie.

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit heeft voor dit advies een werkgroep van deskundigen samengesteld. Deze werkgroep toetst of in de natuurdoelanalyse (NDA) alle essentiële ecologische informatie is betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het Natura 2000-gebied bezocht en met de voortouwnemers en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Meer informatie over de Ecologische Autoriteit en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Voortouwnemer

Provincie Noord-Holland

Samenstelling van de werkgroep

drs. Gert Dekker

dr. Geert Draaijers (secretaris)

dr. Annemieke Kooijman

ir. Harry Webers (voorzitter)

drs. Jan van der Winden

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5057 in te vullen in het zoekvak.

Arthur van Schendelstraat 760 • 3511 MK Utrecht
030 2347667 • info@ecologischeautoriteit.nl
www.ecologischeautoriteit.nl